

Zitting 1980–1981

16 247

Wegneming van een aantal ongelijkheden tussen man en vrouw in het personen- en familierecht en in enige andere wetten

Nr. 5

De vroegere stukken zijn gedrukt in de zitting 1979–1980

VOORLOPIG VERSLAG

Vastgesteld 27 november 1980

De vaste Commissie voor Justitie¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsontwerp, brengt het navolgende verslag uit.

Algemeen

De leden van de fractie van de P.v.d.A. hadden met belangstelling kennis genomen van het onderhavige wetsontwerp, waarbij de Regering in haar voorstellen tot wijziging van een aantal artikelen in het personen- en familierecht grotendeels de adviezen van de Emancipatie Commissie van juli 1978² heeft gevolgd. Wel bevreemdde het deze leden, dat de voorgestelde wijzigingen zo lang op zich hadden laten wachten.

De leden konden zich grotendeels verenigen met de strekking van de voorgestelde wijzigingen, waarmee wordt beoogd ongelijkheden tussen mannen en vrouwen in het personen- en familierecht te elimineren. Zij konden zich echter niet verenigen met het voorstel van de Regering om artikel 31, eerste lid, Boek 1 BW niet op te nemen bij de wijzigingsvoorstellen. Dit artikel luidt als volgt: «Om een huwelijk te mogen aangaan moet een man de ouderdom van achttien jaren, een vrouw die van zestien jaren hebben bereikt».

In de memorie van antwoord (blz. 2) worden achtereenvolgens de adviezen van de Emancipatie Commissie en van het College van Advies voor de Kinderbescherming, alsmede het rapport «Jeugdbeschermingsrecht» van de commissie-Wiarda aangehaald, waarin unaniem geadviseerd wordt de huwelijksleeftijd voor zowel mannen als vrouwen op 18 jaar te stellen.

De Regering heeft om een aantal, eveneens in de memorie van toelichting (blz. 2) genoemde redenen deze adviezen niet willen volgen.

De leden van de P.v.d.A. onderschreven de argumenten zoals die in de bovengenoemde adviezen naar voren komen om de huwelijksleeftijd gelijk te stellen voor mannen en vrouwen en vroegen de Minister van Justitie, alsmede de Staatssecretaris van CRM hun voorstel op dit punt alsnog te herzien. Dispensatiemogelijkheid zou volgens deze leden wel moeten blijven bestaan. Het kostenelement mag geen argument zijn in deze beslissing.

In navolging van de commissie-Wiarda stelden deze leden voor dat – uitgaande van een wenselijke huwelijksleeftijdsgrens voor de vrouw en de man van 18 jaar – dispensatie slechts zou mogen worden toegekend aan 16- en 17-jarigen. Huwelijksluitingen op nog lagere leeftijd achtten deze leden zonder meer ongewenst.

¹ Samenstelling: Abma (SGP), Roethof (PvdA), ondervoorzitter, Haas-Berger (PvdA), Kappeyne van de Coppello (VVD), voorzitter, Stoffelen (PvdA), Van Dam (CDA), Kosto (PvdA), Salomons (PvdA), Patijn (PvdA), Stemerding (PvdA), Van den Broek (CDA), Evenhuis-van Essen (CDA), Lauxtermann (VVD), Wessel-Tuinstra (D'66), Dijkman (CDA), Faber (CDA), Beckers-de Bruijn (PPR), Nijpels (VVD), Korte-van Hemel (CDA), Tripels (VVD), Van der Burg (CDA).

² Emancipatie Commissie – Advies tot wijziging van enkele bepalingen in Boek 1 BW en discussienota Naamrecht.

Het argument van de bewindslieden «dat men de huidige bepaling niet als discriminatoir zal kunnen aanmerken indien men zich bij de beantwoording van de vraag welke huwelijksleeftijd als het meest wenselijk moet worden beschouwd, laat leiden door het criterium van de geslachtsrijpheid. Vast staat immers, dat meisjes eerder geslachtsrijp zijn dan jongens» (memorie van toelichting, blz. 14) verwierpen de leden van de fractie van de P.v.d.A. als anti-emancipatoir en schaarden zich achter de kritiek van Man-Vrouw-Maatschappij, die is opgenomen in het commentaar op dit wetsontwerp. Immers, de vrouw wordt dan slechts vanuit haar voortplantingsfunctie bekeken en «geslachts- en voortplantingsrijp» zou dan samenvallen met «huwelijksrijp». Terecht, naar de mening van deze leden, merkt het College van Advies voor de Kinderbescherming op (memorie van toelichting, blz. 16) dat «voor zover zich al bij meisjes eerder dan bij jongens symptomen van – zich ontwikkelende – geslachtsrijpheid voordoen, er in medische kring thans nog verschil van opvatting is over het vraagstuk van de lichamelijke rijpheid, daarnaast ook allerm minst communis opinio bestaat over de psychische rijpheidsgrens tot het opvoeden van kinderen». Deze leden brachten deze mening van het College van Advies voor de Kinderbescherming dringend onder de ogen van de bewindslieden.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. meenden dat de zaken verkeerd worden voorgesteld, wanneer de in wetsontwerp 14 167 gedane voorstellen met betrekking tot de mogelijkheid tot meerderjarigheidverklaring en de mogelijkheid tot het doen van afstand van ouderrechten (memorie van toelichting, blz. 2) worden gehanteerd als argument om de huwelijksleeftijdsgrens voor vrouwen op zestien jaar te willen houden. Zelf merken de bewindslieden immers ook op: «Ten einde de gelijkstelling van man en vrouw ook op dit punt te realiseren en ter accentuering van de geestelijke rijpheid, die bij het aangaan van een huwelijk mag worden verondersteld, zou een huwelijksleeftijd van 18 jaar als een reëel vereiste kunnen worden aange merkt» (memorie van toelichting, blz. 13, bijlage 1).

Wat betreft de artikelen 5, eerste en tweede lid, en 9, eerste lid, Boek 1 BW, handelende over het Namenrecht, waren de leden van de fractie van de P.v.d.A. het eens met het standpunt van de bewindslieden, dat toepassing van deze artikelen leidt tot een onderscheid tussen mannen en vrouwen. Met de overweging dat voorshands nog geen wijzigingen ter zake zullen komen, hadden deze leden moeite. Dit lijkt een voorbarige conclusie, omdat de resultaten van de studie over het namenrecht die het WODC verricht wellicht uitwijzen dat wijzigingen wenselijk en nodig zijn.

Volgens de lijst van antwoorden op schriftelijke vragen over de Justitiebegroting voor 1981 (Kamerstuk 16 400, nr. 18) zal begin 1981 een eerste rapport gereed zijn. Hoeveel meer rapporten moeten nog volgen, wat is de tijdsplanning voor die rapporten en wat zal daarin worden behandeld? Kunnen de Minister en de coördinerend Staatssecretaris voor Emancipatiebeleid toezeggen snel beleidsconclusies te zullen trekken na het bekend worden van de resultaten van het onderzoek?

Dat het overgrote deel van de gehuwde vrouwen nog steeds gebruik maakt van de bevoegdheid van artikel 9, Boek 1 BW, om de naam van de man te voeren, wil niet zeggen dat al deze vrouwen deze op de traditie gestoelde gewoonte niet als discriminatoir ervaren. Bovendien kan de door de bewindslieden bij een brede laag van de bevolking veronderstelde aanvaarding van het huidige naamrecht (memorie van toelichting blz. 3) wel bepaald zijn door het ontbreken van inzicht in andere systemen van naamvoering.

De leden, behorende tot de fractie van het C.D.A., hadden met belangstelling kennis genomen van het voorliggende wetsontwerp, de toelichting daarop en de bijbehorende bijlagen. Zij konden zich zeer wel verenigen met de strekking van het ontwerp, te weten de opheffing van een aantal ongelijkheden tussen man en vrouw in het personen- en familierecht. Deze leden vermochten dan ook niet in te zien waarom het beginsel van de gelijkberechtiging van man en vrouw geen toepassing zou dienen te vinden ten aanzien

van het eerste lid van artikel 31, Boek 1 BW dat de huwelijksleeftijd voor de vrouw op 16 en voor de man op 18 jaar stelt. De aan het woord zijnde leden achtten de door de Regering gehanteerde motivering om, in afwijking van de adviezen van de commissie-Wiarda, de Emancipatie Kommissie en het College van Advies voor de Kinderbescherming, af te zien van een verhoging van de huwelijksleeftijd voor de vrouw tot 18 jaar, niet overtuigend. In een eventuele toename van het aantal verzoeken om dispensatie op grond van artikel 31, lid 2, zagen zij geen argument. Evenmin achtten zij het juist om de in wetsontwerp 14 167 gedane voorstellen tot meerderjarigverklaring van minderjarige moeders en de mogelijkheid tot het doen van afstand van ouderrecht als tegenargument te gebruiken. Ten aanzien van een eventuele verlaging van de huwelijksleeftijd van de man tot 16 jaar achtten zij de stelling dat van geen maatschappelijke behoefte daaraan zou zijn gebleken irrelevant. Zij drongen er dan ook bij de Regering op aan de gelijkstelling van de huwelijksleeftijd voor man en vrouw nog eens te bezien in het kader van de door haar nagestreefde gelijkberechtiging der beide seksen.

De voorgestelde wijzigingen met betrekking tot de bepalingen over de voogdij, welke slechts gedeeltelijk vallen binnen het kader van de gelijkberechtiging van man en vrouw, achtten de leden van de C.D.A.-fractie duidelijke verbeteringen ten opzichte van het geldend recht. Met de Regering waren zij overtuigd van de wenselijkheid een ieder, behalve de ouder-voogd, de bevoegdheid toe te kennen tot niet-aanvaarding van de voogdij.

De leden van de V.V.D.-fractie hadden met instemming en genoeg kennis genomen van het voorliggende wetsontwerp. Zij waren de Regering erkentelijk voor het feit dat spoed werd betracht met het verwijderen van discriminerende bepalingen voor de vrouw in onze wetgeving. Hoewel deze leden zich realiseerden dat er nog een lange weg valt af te leggen, alvorens er gesproken kan worden van een gelijkberechtiging van man en vrouw, achtten zij toch de vaart van het regeringsbeleid op dit punt een compliment waard.

Het voorliggende wetsontwerp gaf deze leden slechts reden voor een paar opmerkingen.

De leden van de V.V.D.-fractie deelden niet het standpunt van de Regering dat de bestaande leeftijdsverschillen gehandhaafd dienden te blijven. Niet alleen vanuit het oogpunt van gelijkberechtiging maar ook vanuit het oogpunt van de toekomstige meerderjarigheidsverlaging, gaven deze leden de voorkeur aan een gelijkenschakeling van de leeftijd waarop een huwelijk mag worden aangegaan, op 18 jaar. Voor de motivatie ter zake konden deze leden zich helemaal aansluiten bij de door het College van Advies van de Kinderbescherming, de Emancipatie Kommissie en de commissie-Wiarda aangedragen argumenten. De leden van deze fractie wensten daarbij nog eens te benadrukken dat het hun inziens niet aangaat dat de overheid zich een moreel oordeel aanmeet over de wel dan niet wenselijkheid van het gaan samenwonen van jongeren. Daarvan uitgaande zou dit argument in de ogen van deze leden dan zeker niet gebruikt mogen worden voor de handhaving van het huidige leeftijdscriterium bij trouwen voor meisjes. Een positief effect van een verhoging van de huwelijksleeftijd voor meisjes tot 18 jaar zou wellicht nog kunnen worden gevormd door het mogelijke afnemen van de drang om al op zeer jeugdige leeftijd te huwen.

De leden van de V.V.D.-fractie vernamen gaarne wanneer de bewindslieden denken de studie over de veranderingen in het naamrecht te kunnen hebben afgerond. Deze leden vroegen zich af op welk verband de Minister doelde, waar hij in de memorie van toelichting opmerkt, dat de uitbreiding van de competentie van de kinderrechter in een ander verband zal worden bezien.

Ten slotte wensten de leden van de V.V.D.-fractie nog hun grote voldoening uit te spreken over de voorgestelde veranderingen ten aanzien van de voogdij-aanvaarding. Deze leden deelden ter zake de mening van de Regering dat er bij voogdij sprake moet zijn van vrijwillige taakuitoefening, daar de voogdij anders haar doel voorbijschiet.

Het lid van de G.P.V.-fractie was weinig overtuigd van de noodzaak van de in dit wetsontwerp voorgestelde wetswijzigingen. In de toelichting wordt ter zake van het namenrecht terecht door de bewindslieden betwijfeld of het toekennen van het primaat van het geven van de geslachtsnaam van het kind aan de man door het merendeel van de bevolking als discriminerend wordt ervaren. Achten de bewindslieden een zelfde twijfel niet gerechtvaardigd ten aanzien van de wel in dit wetsontwerp voorgestelde wijzigingen?

Het lid van de G.P.V.-fractie beseftte overigens heel wel dat het praktisch effect van de voorgestelde wijzigingen minimaal zal zijn. Hij meende dat de wetswijzigingen vooral zijn ingegeven door ideologische overwegingen, die slechts onderschreven en uitgedragen worden door een kleine emancipatoire elite. Dit lid, dat deze voorhoede graag alle recht van spreken gunde, betreurde het echter dat een zo fundamentele wet als het Burgerlijk Wetboek wordt ingeschakeld om maatschappijveranderende ideeën te verbreiden. Hij wees erop dat het huidige vernieuwde personen- en familierecht nog geen twaalf jaar oud is. Is er daarom niet meer reden tot voorzichtigheid en terughoudendheid om, wat twaalf jaar geleden nog door een parlementaire meerderheid werd aanvaard, nu als discriminatie te bestempelen? Onderschrijven de bewindslieden de stelling dat, waar de bepalingen van het huidig BW grotendeels stoelen op de christelijke en tevens traditionele leer inzake de structurering van huwelijks- en gezinsrelaties, nu wordt gekozen voor een individualistisch-egalitair fundament?

Het lid van de G.P.V.-fractie stemde in met de afweging van de bewindslieden ten aanzien van de huwelijksleeftijd, het namenrecht en de bepaling van artikel 34. Graag vernam hij waarom voor deze wijziging van het BW niet volstaan had kunnen worden met ondertekening door de Minister van Justitie.

Artikelen

Artikel I, onder A

Artikel 74

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen waarom in de toelichting op de wijziging van artikel 74 de overweging van het College van Advies voor de Kinderbescherming niet was betrokken, zoals deze geformuleerd staat in het advies van dit college (memorie van toelichting, blz. 16, bijlage 11). Kan dit artikel wellicht zodanig gewijzigd worden, om aan de bezwaren van dit college tegemoet te komen, dat de nietigheid niet door de man, maar wel door de vrouw ingeroepen kan worden in geval van zwangerschap, aldus de leden van de fractie van de P.v.d.A.

Artikel I, onder C

Artikel 83

Het lid van de G.P.V.-fractie meende dat, nog afgezien van de reeds eerder door hem geuite algemene principiële bezwaren, de wijziging van artikel 83 ook in de praktijk een weinig gelukkige zal blijken de zijn.

De huidige wet, aldus dit lid, schrijft nu immers voor dat de man beslist in geval van een conflict over de plaats van samenwoning. Alleen al uit praktisch oogpunt is dit een voor de hand liggende regeling, omdat de man veelal kostwinner is. Zou desnoods niet kunnen worden volstaan met een bepaling, die voorschrijft dat alleen in geval een vrouw de enige kostwinner is, zij de beslissingsbevoegdheid krijgt over de plaats van samenwoning? In elk geval ligt dan de beslissingsbevoegdheid altijd bij één van de huwelijkspartners. Dat wordt volgens het wetsontwerp de rechter. Dit lid vermocht niet in te zien dat dit een verbetering van de wetgeving ter zake zou zijn. Denken de bewindslieden dat indien de vrouw zich per se niet wil voegen naar de be-

slissing van de man, zij dat wel zal doen na een rechterlijke uitspraak? Wordt ook de rechter hier niet gedwongen in een zeer weinig benijdenswaardige positie? Immers, hij zal toch moeten beslissen tussen bij voorbeeld de wens van de vrouw om haar sociale contacten te kunnen behouden en de wens van de man elders in het land een baan te accepteren, aldus het lid van de G.P.V.-fractie.

Artikel I, onder D

Artikel 85

In navolging van het advies van de Emancipatiecommissie en verwijzend naar het commentaar van Man-Vrouw-Maatschappij op dit wetsontwerp stelden de leden van de P.v.d.A.-fractie dat van artikel 85 de leden 2 en 3 geschrapt kunnen worden, aangezien de verplichting van echtgenoten om over en weer elkaar het nodige te verschaffen ten behoeve van de kosten van de huishouding en de verzorging en opvoeding van de kinderen een rechtsbeginsel is, dat al is neergelegd in de artikelen 81 en 84, tweede lid.

Artikel I, onder F tot en met J

Artikelen 246–250

De leden van de P.v.d.A.-fractie konden zich scharen achter de voorgestelde wijziging waar deze beoogt de gelijkwaardigheid van vrouw en man te bevorderen. In dat licht gezien moeten beide ouders de ouderlijke macht kunnen uitoefenen in geval van huwelijk. Eén van de ouders is ook bevoegd, mits met toestemming van de ander. Deze leden achtten echter onvoldoende gewaarborgd dat hierdoor het traditionele rolpatroon doorbroken wordt in de praktijk. Toestemming van de andere ouder is wel noodzakelijk, als de ene ouder in feite bepaalde rechtshandelingen verricht of als wettelijk vertegenwoordiger van het kind optreedt. Maar deze toestemming kan, volgens de memorie van toelichting (blz. 7) stilzwijgend of achteraf worden verleend. Dit werkt het in stand houden van het traditionele rolpatroon in de hand, aldus deze leden. Zij vroegen of de bewindslieden dit alsnog kunnen wijzigen.

Het lid van de G.P.V.-fractie had weinig waardering voor de nieuwe regeling in geval van verschil van inzicht bij het uitoefenen van de ouderlijke macht. Moet het nu werkelijk als een verbetering worden beschouwd dat het enkele feit van meningsverschil al voldoende zal kunnen zijn om naar de rechter te stappen? Is bij de afweging van de wenselijkheid van deze wetswijziging ook rekening gehouden met het kind, over welks opvoeding het meningsverschil is ontstaan, zo vroeg het lid van de G.P.V.-fractie zich af.

De voorzitter van de commissie,
Kappeyne van de Coppello

De griffier van de commissie,
Kerkhofs